

САНА АГРО

ТАБИАТ
1931 СЫЛ АЛТЫНЫНЫ
15 КҮНҮНДЭН ТАХСАЙ

№ 76 (7-61) • 1993 жыл. Бас ыйни 29 науза. Оңтүрөнүүк • Сынчата 1 соли. 50 харчы

СИР РЕФОРМАТА

ӨЛҮҮ СИР МЭЭЧИК ТЭПСЭР БУОЛБАТАХ

Отоохун — сүйнен
шеттэр саха инидийн су-
рүү дэвриага. Оюу зин-
рийнэ балжинийн, басти-
ны хотуур түйрэйн бо-
йэтэ тусын нутгүүлэх,
долгтуулаах. Алы ах-
сааннаах хонигунан дьон
бараахсан үтийар ууну үм-
ян түхөх байзг күрээр-
турине, ишиэн уүнү ны-
льшига нус-хаас олондун
онгостую.

Арай иоругут бүттүү-
н турунар бу дээрэг гар
иши, бааллаах барыга
кыттыа дуо? Дээ, ол
«ноолордох». Туухан-хан-
ынк ишииз, елүү сир-
суюх торуой хамса сыл-
дьар дьон угус. Ханаан
анатак, документинатан
хотууруу тыннатмахтара
билибет. Бу ордум сро-
йчон кининизбизээрээ
сыйындаах. Мания сир
удалыгин курдук уустун
бонтуурос онуун булоо
ыраах. Улалэнэх дистэх-
хэ, онутэр киирээ истэх
ахсын иирбат-гаарбатыа
уюн оччоюон тайымшиан
таксан ишэр. Оннук да
буолан быйылгыттан Чу-
рагчы сализинийтиизээн
дъяналта ишииз сирэ,
сир боллууостарынгэр
анал специалийн хамна-
стай тулуптур. Онуу та-
йымшиан быйырмынгыттан
удалнир комиссия баар,
быттар хантай сириздел-
лэр? Миннык сурууса эрэ
киирэн баарын, мээчин
курдук хатайдымыга
халдар төхө хачча ха-
наайыстыбы баар буолара
инна-кынз биллибэкнэ
муммут. Иттиник испин-
хак холобур, Хонтордо
39, Майдыжигэ 6, Ха-
нахсынча уозна Хадаарга
11-дүн ханаайыстыбада
барбыта эрэ баар Спер-
каалдын суюх. Энэ Тэ-
лейто, кинэн чутас
диси, антардае ишалар,
иыламматтар испинхэнтэ-
нэн, барыт 13 ханаайыс-
тыба сир ыларга түнэрил-
либет. Эпилот мэлитир,
Одьгуулунтан, Сылантан
бийр оннук билибет.
Олорго ити адье сиээз
суюхтар испинхэнтэрийн
эбен избис. Оччотутар би-
ли бастаки 350-ча ханаайыстыбалаа
испинхэнтэригээр төннүүхээ да сен-
кудуугар тахсар.

Сиргэ специалист А. В. Никонов быйыл мусе устар үйтгэн үзүүлжээ зэр. Бу кынгас камга сардээхтөрийн, сайнабыльмань-лаахтары борзын эзэнтэйн, чулгайдаацны үмтээхэдээ бийт. Хос-хос ислийн тодоруллан. олцуу сир суюхтар дэвшигэргэ 350-ча ханаайтынба регистрацияламжыт. Итгээн орбуюнга сир реформатын үмтээ Баланыманьтагар олодураан. Төреэбүт нэлийнчилгээнийтэй сир бэрдээрэгээ классифици, ислийн 121 ханаайтынба дэвшигэн тохтообут. Бу да сэтгэж суюх даяланын. Усгалыншан, орбуюн ишигигээр 650-ча ханаайтынба баарытсан бывлырын-быйыл 420-чу ханаайтынба олцуу сир кордоон сайнабыльмань-түйэрбит. Итгээн ишилнээжтээрэн уонца манна орбуюн ишигигээн сир үлбэлтийн нэфүрэлтэхээ уонца онтон хэлдэбайт сир суюхтарга збин бывылсанга сайнабыльманьлаахтары киндерээн ши 121 ханаайтынба тахсар. Манган кордохго, бывыл 229 ханаайтынба сэргэ сир авалын нурдуух. Ол да сварбахтардаах. Специалист ишилнээжтээрээ бу

киңир орукуй энд үләззебатын быйыл тобо эрэ ус-
тубут. Ити араана, анын үләзит баар динэ уоскун-
буттан быйынылаах. Дын-
гэр, ул ашантээниңиздү
оссо быйыл буолсу. Ол
эбэттар, былыштын, байыл сир-анапылтарга си-
бидистээлистиблэр тутта-
рылмаахтаахтар. Хас
бинардин сир картатын
обуулалан-дүүннээн, су-
рукка-бичинкэ толору аз-
тын-сүолук нылан. Төрө-
дистэххэ, сир иполохта-
наар. Олинук буолла да,
докумусон адьас чуолкайы
наада. Этэрэг дымы, га-
пан бирхесенеңине бинар-
дин мизтарзини захсымы
буоло. Ити оссо сир ыз-
былтарга.

Оттон сирэ сухтар хайдах бынаарыллаллара салгылыгы ыланан турар. Оттоңкүн буоллар субу калла. Маныха сир анаттаачылар эмис буруйдаахтар динрэ тиийзбет. Эрдэттэн суурэн-кетен бейзин дынайсы, иштеризниргээнин сух. Хана күн от улээ чугаана бытын эрэ ишнээ кинерпихасым, ыктармы буолбут. Быната, сайбыльманыя бизреэт, иштээн турар сирэ анаттар курдумка суюттаммыттарын эр ходосиноох.

— Былсырынн спр
ылан, анатан оттообут ки-
ни, хаңаабыстыба төшөтө
 биллибат. Туох да близ
суюх. Аңардас сайабы-
лыланиндарынан испи-
нан эре баар, од иңгиз
ханинк изицилизине аман-
мыттара. Ону чуолкай-
даары 9-с зона олохтоох-
торун (34—37 дистри күн-
мэрдээх дынэлэр) магыра
норбүүпүт кэтэйнинарон,
кэтэйнинэрэн 10-ча киши
калбита. Комиссияда бы-
лсырынн 10-ча киши баа-
ра, быйыл онгон мытар-
даахха, 2-3 киши жалэр
Бара сатсан мырдыцааста-
ры, спиртуоту билээччи-
лэри, общественний тэ-
ррористлар улээнтэрэни
тарда сатылбын, — дикр
А. В. Никонов

Выната, бейзизиң излөүүсүнөмө буслар дине суюх. Оттон изийликтардын сирдэх уоттаах дыон быныштыкни, урут да шара хаттара. «Изийликтардын хас күннөхөө төвө сүрү байрбаштарин, хастарын аниаастабыттарын снеркаласпасттар, сиизимитеттер да чуланай отчуоту түйэрбаштардын Кыялларыназ иштесиң салтыры курдуктар зэр», —

**ЧУРАПЧЫ
ОРОНУОНУИ
ХАЫТА**



Татарстан. «КАМКЭ-тар» научно-технический иннизиертир «УАЗ-452» автомобиль базатыгар оған нуллубут оңтүстүй сапа

дапп хомулуйна. Бу модельга салона изнэтэлини, ишнийни оствуекүлээр сыйльтарданнаа, ишнүүр комусинэр киллэзин киллэрилиниэ, урдэ кытлаанах тимиртэн огобуулувнаа, ишиизчи обшивката сангардылынна. Кини Россия кунацаан суоллаах-истээх, уу хайыйылаах сирдэрийн сыйлдэргэ азаллаах.

Снимка: джип опытной образцовой хомутуу.
М. Медведев фотота.
(РИТА - ССТА).

Таас остолобуой

Баң ыйын 25 күнүгөр оройон киинигэр сана таас осталобоюй азылышына. Кийирэл азын туора тардьлыбыт лизентти райпотребсоюз председателя Г. С. Платонов уонна осталобоюй сабидиссеяда В. А. Толстоухова быстылар. Тутууну синтэрбит коммунальный ханаайыстыба прораба Н. М. Хоютанес осталобоюй символи-
ческий акт.

- Остолобуой ханаанын
Валентина Афанасьевна
ити канингтэн ылдымбыто-
ры дындоң ынтырда. Кин-
рааччилэр сахалыны сизри-
нэн азан бастаан калбигин-
чилик сүтсөрүгөр күлүнчөн
аванылар. Ишнэ ортуулсан
ники кымыс дайбииринин
охсон киртэн-хахтан
ыраастаатылар.

лору тайвир наадата тириар. Бу эттэхээ дебогт. Эмизаты изниндээн цэльчирдаа бийн дэлс болсын бийгээ сири биэрэн бааран ойтуулур, карталыны «өөн-ньүүр» валинийн.

Түмүнтээн этгэххэ, реформа реформанай. Кылаабынай, ону хамсатар механизмы, нымснаа формалары булуухха, табд тааныахха наада. Оттон сир реформчийн, сир түгэтийн курдукна альас бол юмтолоюхтуу, харыстайлылаахтык сыйнапианыар согтэй. Бу курдүү бүнзээтиньнүүтаахаа, дьюн олодутыг огоструулугар байна дэвшигүү

С. СМИРНИКОВА

Түрт остуул
льбыйт кыра са.
түннүү сахилым и.
нооннөөн инэргэтилдийт.
Кемүүдүк фох онгондуул-
бут, эржинисэр энэ, тайх
ойтууламыттар, быната,
айылца ортолтугар сал-
дьар курдук сананавын.

Саңа осталобуой күүхүнчтүгөр санта оборудование, тымнытар установкалар турууоруллубуттар. Уламынтар үөрүүлэрэ узаки. Күннээс киннээр екелерүүк түнштэйчылар да санта түпсайдай ононуулвах осталобуойтан астынчылар.

«CO₂» 10000.

Урукны партийнай лидер санаалара

Айыссыл албак дуу, айылда дуу? Күн-дымыл унучка, кылгыча тугу оңгорбуккунан, хайдах спорбуккунан замынээр эдбак быйыльвах. 1985-жылдан биниги дойдубутугар, төреобүт республикабыттыгар, бэйзбит ойбутүгэргэсанзаабыттыгар хас да уюнунаан сымларга ухаарылсан бармахтаах уларыйылар буюнталатылар. Мөнкүр бөө мөнгүраат, сорох республикаларта ээз-дэмчес олох атыйхатаах уулзу аймалда. Ардыгыр кийин уйнагута хамсынах, дынсизнээх да тилларга-өстөрө инициалтэлээр, сарсынгынга саарбахтмах да санаа уүйн-хаяга тутад.

«Кырдаңызында ханаңнан хазалыны сыйлдан сүбзелт» ділчілдер. Бұттың миң змінде биінги оройға оммут билдір-кестер кырдаңастарпеттан бинрдастарған, 19 салында устата партия Чурапчылаңы райкомун бастасы секретарынаң ұлалазын, оройға сайдыстырып, кескин-лия ишпешігөр тутган оларбұт И. П. Листвиковы қылта көрсөн кепсілдім.

— Илья Павлович, эн оройон партийнай лидер-дээртэн бийрдастэрэ булаацын. Оттон, билээрин курдук, урукку режимни, коммунистический партия салайбыт тимир дыисциплинилээх замин бугуи күүсээ критикальмыллар, сайдын демократический сүмүгтар тахсын замин тууван тухьсаныгын?

— Дойнуга демократия сайдынтың дынсипилиниң иштеси, тус эпизитиниң урдатташташ эт. Кини инженер тәммиң сабаланымыттар кини соругун, сыйалын-соругун дөвлигі, ыччаттарға қыайсан ейдеппотохпұт пороут ханаібыстыбатын сорох салааларыгар дынсипилиниң сатарытта, Xala барадар демократия сабабылдастырылған салаптар механизмнән болулашташ, іони олохко әннирият, дирекцияның сайдан барыста общество хәс биридиң чылбашын, үз колективнан тус эпизитиниң дынсипилиниятин кытта тәннің туттуплашташ. Демократия уонна дынсипилиниң иштесі оқолор курдуңтар, кишиләр төрүт арахсыа сүсітташтар.

Билинг хайдаый? Демократияны салыннардах-
пыш атыран, үрдүкү парламенттің инициа-
тың салынбысы уйнуктаахтың мүнисахтырыр. РФ
Үрдүкү Себистин съезстаригер, сессияларынан суу-
нуккиң азыллар ним да үзбэ, олохко салалта-
шынчында биллифт, сорохторо буказтын да толорулубат
арале жаттаах сөкүннэр, ыйсаахтар, дайыллар
ытылаллар. Демократия ишүнүн табд түшнән
ниүл, байыллат олоду түрүтурдүүн түмсүүлүзүн бишр
пышыл дынисишилдинизин, үрдүк таңаарыллаах,
хаачыстылдаалах үзүнин ара ситипинеххэ сен. Үзэ
баар—байыллат олод төрдө. Билинг борт үгүстөр,
ол энгизир урукуу ортугөр дынуу, ыччаты салайтар
үзүн салдыбыст лидердөрбөйт оғорон таңаарыллаах
үзүнин буолбакка, баләми эргининин үлүүй-
дүләр, ол дикси овуннулар. Ити олус ҳомолтооюх.

— Экономическая-социальная реформа огузбэг бирагчилалэрттэн бинрдэстэрэ ити буоллаа дин оччо?

— Мин санаабар, экономическая-социальная реформа софуллуута дьону итээдээр, научной төрүүкээ олообурбут, материальний-сырьевой оргүүни толору хааччыллылах экономической programma суюга атахтыар. Иккүүнэн, государственный органыар, аппарат улсынны быстыксал сордотуун дьону эйсанах аргутын нитин, бээс идентынан уматын буюу охтаах этээ. Идеологический улз сургу хийжсэхата чончуу бишр кийн тустаах нийтийн билинийн, хиний бирээдийн уонна гражданской контуулун цөмүс-күүргэ, хиний инициативийн, идеятын олоохго кийлжиргэж комөнгөнүүг түмүлжухтээх. Мөлдүүнүүнэд дьон олоогторун. ойдэрүү-санасаларын уларта туурахтаах сүнжээн экономической, политической ре-

формалар обществентай зытэ бары аягатын хабан күүрзешэхтийн ысыннлар замын энгэж одор идеологический центрээ дэргэгднэх хорутай болзимшилжилж болчын идеялардаах, политическая соруктардаах бүсүүхтэхнадар.

—Дыңиң салайыр үзлөө бастакы хардымгын ессе 1951 сыналаахха ЫБСЛКС Анаабырдааы райкому-
гар сапалаабытынг. Урукку комсомольской, партий-
ной лидер бүгүнгү ычтат түнүнан туюнган туох санылышы?

—Саха сэргиийн бийлийн эстин 70 барын замын

кингэ эдэрдэр. од дата таланыр дьюсмут улахан аякырын киригэ ыччат. Итиних быйнаармылаах, улахан ишүү обществоодо байылныр-коңулүүр оруолу быйдааар араастасын азтанаар вартиялар, общественний-политический түмсүүлэр иоруоту, ордун ыччаты, булкуйар измиригээр мөлтөх, киминэ суюх идеологический узбиг түмүнгэр байбизиттэн тэйнэрбүт, иннилэр дылдаларыгар кынамманса таах мыткан кабиңэрбөт кынажэс охсуулаах буютуу. Дыл цынни оройчуннаар дылдалталарын иетаринин торилдигит ичмат отделларын аппаратурлын бөвөртүүххэ, кийинлөри транспортынын, наадалаах технической средствоон хаячныяахха. Үйччат олого, иетаринээ чолчу улэнин байт буолуухтаа. Онин промышленности, научной учреждениеларга ыччаттар ноллентивтарын тэрийнинг номодонууххэ. Урдуну салайтар органнарга ыччаттар представителлерээ чолчу ахсаннааах буолуумарын синтезизхээ. Республика Урдуку Сэбзитигэр ынтыллыбыт ааспыг быве-бардарга курдук, туга да суюх ыччат тэрилтэлзин представителлерин республика, оройчун суютутар элбэзи тоёо хоро эршигэр «кылахтаах салайваччылары» нытта нурсө бийдьяниниарыммымааха. Оттон ыччаттар политической бытны-майги түргизюн: уларыйымтый, олох-дыйнаах усуулубубията улам уустуругуулан ишр киминэр салвааны туһэрбенээ, иннихи иес-кинлэ, олох түпсарыгар бигэ эрэллээхтийн үзүүлих-терин баацарамын. Хас бишрдин киши дъолун терде, болон уйгута үзэ буолар. Эдэрдэр, бэйзэйт дыонг-хут—тореобут иезнинизкин, оройчункүнч үтүү угэс-терин куруутун байытын, историин сиылтийн уорзинг, каш бэйзити иоруотун историльтин бүлбээт, ааспыты ынтынтаабат, үтүү угэстарга сүгүүрүйбөт од дынгизэх патриот, урдук культуралаах киши болуун габыллыбыт.

Мин ишинбэр ессе 23 саастаңдар коммунистическай партия чилингиз буолбут, 19 смыл устата партия уобаластаңыз комитетын чилингизин талылдыбыт, түрт тогул Саха АССР Үрдүнү Сәбзитигәр депутатынаң бызыбардымын 65 саастаңының жырдашының одорор. Кини оччотооду замында хайдаш-туох үзүэлэбтиң оччотооду үрдүнү салалтата сыйналадыта—Илья Павлович Уло Кыныл Зынамята орденынан, ишөн медальдан, Саха АССР Үрдүнү Сәбзитин Президиумун Бочуутунын грамоталарынан нағарада замынта, «Саха АССР иоруутун ханаайтыбыттын үтүлэзэх үзүннү» бочустаах ааты ылбыта. Оттоң орбуюн социальның-экономигческиң сайдымыңыгар килләрбит кылаатын, ханинын ахтылын сыйлыштар, үйләзэх суолу-ини халларбытын турунан күнгир дойдудаахтара хас биндердинәр байзәдерэ сыйналылан көрүхтөрдө дин сыйныбын. Оссо баазара салынырым баар, Илья Павлович тус байзәтэ салайтар дәлдәрэ оччотооду замын жараханы көрсүбүтүн, туту ханинын сыйналын ситешилти, туту кынайбатын, ханинын сыйналыны-алдаңын онорбутун турунан көнүнгәр-сәргизигәр абаастык суруйан көспиширо бүеллар дин. Ол ычнат авасыт уонна биллигиги изени ордук жырдынталтын обидүүрүгөр түншлүү этз.

М. СИДОРОВА.

● *Одо сайынгы сыйнъалана*
ҮБҮЛЭЭҮНЭ КЫАЙТАРБАТА АТАХТЫР

Үердөлгөнүүлүр сыйын-
ты сиңүаланғарын ту-
налаш көтөрүлдөлгөнүүлүр
сайын-
и васынын атаараллары-
и ханаийстыбытын
улааниттерин профсоюзун
убулзашининен уонна
совхостар көвүлэбийнен-
ринен ула-сыньялан
лаадырдарда тарилэлле-
р. Башкы миңстәзе аныл
бит ханаийстыбыларга
бериллэр түрүкка киирэм
хаалбыта. Аасыт сайын
үлэ, сиңүалан лаадыр-
дарын тарынчынгүүс ын-
ралаттары, ордук убул-
зашын сиңүүтүй бийсарайы-
ла охсупанка, көрсүлү-
бүтүз. Билинчи түрүгүнам
ети быйыт да сатыланар
биздүйнине алаах.

Республика Правительство
столицы уурааызын, улусын
съинчалыг лаабырдарда,
бесадарлыктын-үогун синуларынын хавзлардан
тураа, төрөх оробуюнвар-
дааты управлениеелардың бас билимдеригөр бизрил
мактакташтарда, Орбайон
да-аадаттын манылаа съынаннаах уураада таҳсма
пыйтан нафийдистеринин
нәсептин митидынна.

Республика Правительство
столтын уурааынан, ул, синьшалыг лаңырда, сөзләрдин дынгын-үогун сенууларынын хвалларын туран, төрөх оройбүйнәрдәвүү управляемчестарын бас билүлләрнәр биарылышташтара. Оройбүүн лаңадаттын маңында сынъяннаах уураада тажсым гүйттән изийликтаринан көпсөтүп мытильнина.

арынаң, оғо площаңын-
арынаң хабыллаштаах
бу. Биләз турар, угүс
өразешин ажыр. Били-
нин, түрүнин, оскуола-
арга началыйн кылаас-
ар үерзешчиләрдегәр
наан оғо площаңын-
даштараңын эрдәлләр. Оттон
за үерзешчиләрдиттән
сыл вайы учуутад Г. К.
Макаров салайдачылаах
археологический экспеди-
цияя үзлинир оболор са-
йынны сыйналаттарын
Олтухумда орбитуонугар
иңгә ис хөбөннөохтүк
этариыхтарав.

да, сыйналылган лаңыздарынан барыл былашып эрэ огонондулубуттар. Колобур. Мугудай орто скуюдата киршиңчәзәни сезон устата 25 өдөр. Бигер сезонига 15 оюноо «Күлүүн» дин кологический ханысханаах эмтәх оттору хөтүүнүн дъарыктанар дылдырылыштарға билазындыр. Маны таймын от эллигар сыйлыккүчүнүз, сыйналылган лаңыздардын ортасын сыйлыкты хамга АО «Урзакчиччи» лаңызынан хабыята. Би огульчылар.

■ ҮЧҮГЭЙ киһи түнчнан **ОБО ТАПТЫЫР** үчүутала

Хайх төрөлгүүт оёгото үе-
рэххэ-билингэ тардысгал
буулдун бадарыай? Оттон
онууха кийнээр антас-
таан оскуулда боруогар көр-
субут учуутал улахан
орууллаах. Итииник санаан
кордхөх, бинти С. А.
Новгородов алтынан Чу-
рапын орто оскуулатын III
«а» нылаадын үүрэнээч-
чилэрии төрөлгүүтээр, кы-
лаас салзайнааччыга, учуу-
тал Н. Р. Васильевада
махталбыт улахан.

Ирина Романовна хас биардын урууга урдук таңымаах, оболору умсугуттар буоларыттар дүлүүшар. Хайван овоо барыта бинр тэг таңымаах буолуой, үерээ нийвээрстин ылыша охсубат, бытаамнык ейдүүр да үөрөнөзчилэр бааллар. Кинилэри кытта чуутал аялан-минзэн эбин дъарыктанар. Оболор кылахтарын ылан, санааларын туңарын избислэж, биллигэ-коругз тардымылдарын эре кетөөр. Кылаас үөрөнөзчилээрин улахан аяндарда «4» уонча, «5» сыйнаба да үөрөнэллэрэ чуутал сыралаах модеятельными керүү мытыллыбыта. Оноо инии оболоро кылайылазынан тахсыбыттара. Дынгэр, кылааска оннук үүгэй куоластаах ырызаныт, инии сөхтөрөр үнүүнүт да сух. Ол зэрээри оболор кылаасыт инии дизн тумсүүлээхтик туруннанар сатырдын сатаабатыны икэтэмэйдээбенэ кыттанар ситиининг тийндиэр.

циацияларга эмис урункуларын утумнаан көмөлөхөллөрө усина оттуур сирдериин аттаран дуогабар онгорсон үлзэн хааччылаллара иккى ортугэр барыстаах буулую эт.

Мамы таңынан күрүү ту-
туута уөрөнээччилэр көмө-
түрүнен излигити сыйларга
балаача сыйбарыйбытын
Мугудай, Азажар, Чурап-
чы орто оскуолаларын. Үз.
сыйниланган лаазырдарын
указыптарын көмөттүү бол-

Төһ дарынан сыйынан-
нашыларыгар кирибишит
иши, уорензечилер са-
нынты сыйынлагындыр
сүйинги бу дынамы буус-
буттүнү оскуола да сүнта-
рии кабиспээс, кинниэхэ
кемо-тирах буолан, миэстэ-
тээри профсоюздан тэрмий-
лалар жана т.б.

тазалар, дыябалталар ортулар-
рияттән утумнахтык ылсы-
ман үзләсөнин наадатын
ордун билгиги кәмігэ
үзүлкіңдүй өндүрүхтәхшит.
Бу күннөргө оройоннаа-
бы үерөп управлениетыгар
сыйдаан иштәххә, үрз-
нәзчилер сыйныңты сый-
напланчырын тарифин
бөлшүрууңун тулға забек
нирбә-таарба ерүүттөр
үгүстөр. Олортон саамай
сүрүн-үбүләшиң ке-
рүлүс илгى, од эбэттер үз-
нәзчилдер сыйныңты сый-
напланчырын тәрийшиге
республикатаары коорди-
националы сабжат сыйни

